

СОНЦА:
Усход, захад, даўжыня дні:
Мінск — 6,47, 19,20, 12,33;
Віцебск — 6,36, 19,11, 12,35;
Магілёў — 6,36, 19,10, 12,34;
Гомель — 6,36, 19,04, 12,28;
Гродна — 7,04, 19,33, 12,29;
Варш — 7,03, 19,35, 12,32.

МЕСЯЦ:
Апошняя квадра
19 верасня

ІМЯНЫ:
Захара, Мізавы, Аланаса, Гло-
ба, Давыда, Мамсма, Раісы

ЗВЯЗДА

18 ВЕРАСНЯ 1992 г.
пятніца, № 188 [21966]

● БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА ●

● цана 1 рубель ●

● выдаецца са жніўня 1917 г. ●

ВА ўРАДЗЕ РЭСПУБЛІКІ

Фізічнае і маральнае здароўе грамадства, яго будучае ў многім залежаць ад урада, настаянікі, работніка культуры. Сёння прадстаўнікі гэтай сферы аказаліся ў нялёгкай становішчы, па іх вельмі ударылі рост цен і інфляцыя.

Якой бы складанай ні была эканамічная сітуацыя, урад робіць усё магчымае для таго, каб падтрымаць сацыяльны статус людзей, якія займаюцца жыццёва важнай для грамадства справай. На пасяджэнні Прэзідыума Савета Міністраў Беларусі, якое адбылося 8 верасня г.г., было разгледжана пытанне аб павышэнні зарплат платна педагогічных работнікаў, прафесараў і выкладчыкаў вышэйшых навуковых устаноў, работнікаў аховы здароўя і фармацыі, культуры і мастацтва, навуцы і іншых галін, якія фінансуюцца з бюджэту.

У адпаведнасць з раней прынятымі заканадаўчымі актамі, а таксама з ўлікам рэальнай фінансавай абстаноўкі Савет Міністраў прыняў рашэнне аб павышэнні павышэнні з 1 верасня г.г. зарплатныя плаці ўказаным катэгорыям работнікаў.

З пачатку навукавага года педагогам школ, прафесарам і выкладчыкам ВНУ стаўкі зарплатны плаці павялічыліся з каэфіцыентам да 1,5. Прызнаныя неабходнымі павышэнні ў акадэміі ўрачцоў і спецыялістаў і працягваюцца ў памеры да 1,5 раз, іншым катэгорыям работнікаў — да 1,3 раз.

Павялічваюцца сродкі на прыміраванне работнікаў устаноў і арганізацый, якія фінансуюцца з бюджэту, а таксама надбавкі за высокі творчы і навуковы дасягненні, выкананне асабліва важных заданняў у памеры да 8 працэнтаў планаванага фонду зарплатны плаці.

Дзяржапрадпрыемства, Мініфін дапамагаюць разам з Міністэрствам аховы здароўя і Міністэрствам адукацыі практычна адпаведна паставілі Савету Міністраў рэспублікі.

Служба інфармацыі Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь.

«Мы — нацыяналісты...»

Нацыянальна-дэмакратычная партыя, — і без таго нешматлікая, — расквалася. Ад яе аддзялілася «радыкальная крыла» — група членаў ІДПБ, незадаволеных недастатковай рашучымі, на іх думку, дзеясловамі кіравання партыі. «Радзікалы» маюць намер стварыць «апазіцыйны БНФ, яго крайняй правай сілай».

«Мы не вагаемся паміж правамі і левымі. ІДПБ — самая правая партыя», — заявіў лідэр нацыяналістаў, сустаршыня ІДПБ Анатоль Астапенка.

ВІЗІТ С. С. ШУШКЕВІЧА ў ФРГ ДЫЯЛОГІ НА НЯМЕЦКАЙ ЗЯМЛІ

Візіт Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Станіслава Шушкевіча ў Федэратыўную Рэспубліку Германію пачаўся з наведвання зямлі Паўночна-Рэйна-Вестфалі. Кіраўніцтва гэтага значнага і аўтарытэтнага нямецкага рэгіёна праявіла і цяпер нагошчае заўважную актыўнасць у развіцці супрацоўніцтва з нашай рэспублікай. Спектр узамежных намаганняў па ўсталяванні цесных інтэграцыйных кантактаў, бадай, самы поўны — такі, якім ён можа быць у міждзяржаўных адносінах. Яго галоўны — ад юрыдычнай экспертнай заканадаўчай актыўнасці, шырокіх узамежных эканамічных і тэхналагічных праграм да гуманітарнай дапамогі рэспубліцы, абмену вопытам у адукацыйнай і культурнай сферах.

Гэтым і тлумачыцца вялікая колькасць дыялогаў Станіслава Шушкевіча ў Германіі, якія адбыліся на зямлі Паўночна-Рэйна-Вестфалі, адрознівацца пачынаючы з аэрапорта «Кельн-Бон». Пасля ганаровых рытуалаў і кароткіх афіцыйных прывітанняў з кіраўнікамі зямлі ён накіраваўся ў навукова даследчы цэнтр ядзерных

праблем у горадзе Уліх. Гэта вельмі буйны і вядомы ў Германіі даследчы комплекс, які аб'ядноўвае больш як 90 інстытутаў. Наведанне цэнтру — не проста цікаўнасць прафесара-фізіка, а чалавечы абавязак кіраўніка дзяржавы, на якую навалілася чарнобыльская бяда. Менавіта ў гэтым навуковым цэнтры Германіі прыярытэту ядзернай медыцыны і клінічна ракавага захворвання, дзе вывучаюцца праблемы ўздзеяння радыяцыі на іштэтычную залозу. Туткі і перагаворы з медыкамі, даследчыкамі, кіраўнікамі цэнтру паказалі, што супрацоўніцтва беларускіх і нямецкіх вучоных і ўрачоў у галіне радыяцыйнай медыцыны дасць шмат многім нашым сучаснікам перадавыя вынікі чарнобыльскай катастрофы.

У другой палавіне дня Станіслаў Шушкевіч вярнуўся ў Уліх з Дэцельсдорф — сталіцы Паўночна-Рэйна-Вестфалі і меў гутарку з прэзідэнтам парламента зямлі Інгэборг Фрэнке, кіраўнікам чатырох парламенцкіх фракцый на праблемах заканадаўчасці.

Затым была праведзена трохгадзінная сесія напружаных і ідэальных перагавораў з кіраўнікамі выканаўчай улады аб перспектывах канкрэтнага супрацоўніцтва з нашай рэспублікай. Вынікам гэтых перагавораў стала падпісанне сумеснага камюніке, якое не толькі дэкларуе палітычныя пазіцыі бакоў, але і вызначае некаторыя канкрэтыя абавязальствы. Напрыклад, урад зямлі Паўночна-Рэйна-Вестфалі будзе садзейнічаць пераабсталяванню дзіцячых хірургічных клінік у Мінску і сумежна акружных тэрыторыях з выкарыстаннем дапамогі ў выглядзе спецыяльнага абсталявання і тэхнікі. Узначалена будучыня ўстаноўка на выпуску медыкаменту і інш.

Дэпутаты дагаворанасці і ў сферы садзейнічання эканамічнаму абнаўленню Беларусі. Вярнуўся Станіслаў Шушкевіч ужо ўрачыў Герберту Шноўру і яго жонцы Юце Шноўр Ганаровыя граматы Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, якімі яны ўзнагароджаны за вялікую работу па аказанню дапамогі беларускім дзецям, што напярэлі ад чарнобыльскай бяды.

Слаў Шушкевіч высецеў верталётам, прадстаўніцтвам урада ФРГ, у горад Вольфсбург, дзе прыме ўдзел у прадстаўніцтвам міжнародным кангрэсе Кіраўніцтва парламента выступіць перад вядомымі палітыкамі і прадпрыемствамі, вучонымі і грамадскімі дзеячамі з дакладам па праблемах развіцця суверэнітэту Беларусі, актывізацыі ўключэння ў еўрапейскую эканамічную інтэграцыю. Чакаюцца і шматлікія кантакты з прадстаўніцтвам палітычным і дзялавым колаў Захаду.

Васіль ВАРБЕЎ, спецыяльны дэлегат БЕЛНФАРМА.

«Калі адчуем націск, напрыклад, з боку Расіі, скажам адразу — гэта не наш шлях»

ГУТАРКА КАРЭСПАНДЭНТА «ЗВЯЗДЫ» З НАМЕСНІКАМ СТАРШЫНІ ВЯРХОўНАГА САВЕТА БЕЛАРУСІ ВАСІЛЁМ ШАЛАДОНАВЫМ АДРАЗУ ПАСЛЯ ПРАВЯДЗЕННЯ ПЕРШАГА ПАСЯДЖЭННЯ МІЖПАРЛАМЕНЦКАЙ АСАМБЛЕІ КРАІН — УДЗЕЛЬНІЦ СІД У БІШКЕКУ.

— Васіль Іванавіч, скептыкі называюць Асамблею мёртва-народжаным дзіцем.

— На маю думку, гэта меркаванне не мае пад сабой рэальнай глыбі. Проста пакуль што ратыфікавана парламентамі ўсіх краін СНД фактычна толькі адно пагадненне — аб стварэнні Садружнасці. Многія направаўленыя дакументы не дэкларуюць таму, што не маюць прававага значэння. Але гэта пакуль што. І вышэйшыя заканадаўчыя ўстановы многіх рэспублік ужо разумеюць, што бласіроўка рашэнняў СНД аўтарытэту і, галоўнае, карысці для сваёй краіны не атрымаюць.

Далей. Цяпер існуе Паўночна-Атлантычная асамблея, Савет Еўропы, СБСЕ — усе спрабуюць знайсці ў сваіх структурах узамежарэгіянальныя сувязі. Пасілі з вялікага дома, дзе пражыў не адзін дзесятак гадоў, не развітаўшыся і бразнуўшы дзярмі — лгчы за ўсё. Але ці правільна гэта будзе?

Я лічу, Асамблея — не даніна модае, а жыццёва неабходны механізм, які фарміруе жыццёва стойкія структуры.

— Ці не здаецца вам, што адсутнасць на Асамблеі ўкраінскіх падпрэаў ўзбуджае ў заўважэнні дні гэтага новага ўдзялення?

— Паўнень адначасна, што на Украіне даўня неадназначна ўспрымаецца ідэя Садружнасці. Напярэдадні прыезду ў Бішкек я размаўляў з некаторымі кіраўнікамі ўкраінскага

парламента і пераканаўся — там ёсць розныя падыходы да ўдзелу Украіны ў СНД і яе структурах. Дарэчы, стварэнне міжпарламенцкіх камісій, што адбылося на першым пасяджэнні Асамблеі, — ініцыятыва менавіта Украіны. Іншая справа, што яна насцярожана ставілася да стварэння самой Асамблеі, якая, маўляў, можа ў рэшце рэшт стаць не дзяржаўным органам. Але тут я магу сказаць, што рашэнні Асамблеі носьбіт не заканадаўчы, а рэкамендацыйны характар. Гэта значыць, што ніхто і нішто не можа націскаць на парламент, каб небудзь рэспубліка і прымуціла, што прымае тое ці іншае рашэнне. Калі мы атлумім націск, напрыклад, з боку Расіі, скажам адразу — гэта не наш шлях. Наша дзяржаўнасць павінна захаваць у сабе любы выпадак, і яшчэ. Пазіцыя актывішч усяго ўстаўляе ў СНД непрыемальнасць. Сама рэчаіснасць падштурхоўвае рэспублікі да аднавання.

— Але, Васіль Іванавіч, неабавязковасць рашэнняў Асамблеі — палка з думкамі. І гэта недзе ўжо закладвае фактычна сабатаж тых жа рашэнняў некаторымі рэспублікамі.

— На вышэйназваным прычыпе пабудаваны аяль усе падобныя асамблеі ў свеце.

Калі гэта добрае рашэнне, мы проста павінны пераканацца ў сваёй парламентарнаў у яго карыснасці для краіны і нашага народа. Калі ж рашэнне на-

думанае і ад яго адмовіцца — пачынаць трэба ўсё спачатку і шукаць разумны кампраміс. І самой Асамблеі трэба пазбаўляцца надуманых пытанняў. У гэтым плане яе першае пасяджэнне дазваляе глядзець у будучыню з аптымізмам.

— У сувязі з гэтым ці не маглі б вы назваць асноўныя рашэнні Асамблеі?

— Галоўнае, мы ад бяскончых размоў перайшлі да справы — аформіліся арганізацыйна, нягледзячы на ўсе запэўніванні скептыкаў. Безумоўна, над рэгламентам Асамблеі трэба яшчэ працаваць і працаваць, і Беларусь абавязкова ўнёсць свае заўвагі. Але я размаўляў аяль з усімі кіраўнікамі рэспублік, і ўсе яны аднадушныя ў адным: з вырашэннем наступных пытанняў зацягваць негня. Вытворчасць павялічваюць жыццёва ўзруйнае не наізраецца. Значыць, трэба шукаць і знаходзіць новыя механізмы павышэння сацыяльнай абароны насілі людзей.

— Наколькі вядома, папраўкі ў рэгламент першага пасяджэння МІЖПАРЛАМЕНЦКАЙ асамблеі ўнеслі толькі Беларусь і Казахстан. Ці не азначае гэта, што астатнія краіны — удзельніцы СНД выступаюць у ролю пасіўных назіральнікаў?

— Вельмі складана меркаваць накіонт актывісці ўдзельнікаў. Мы ўвогуле яшчэ не навучыліся прафесійнальна падыходзіць да работы ў Садружнасці. Мы ўсё толькі вучымся з'яўляцца сталіцай Беларусі, а не СНД. У ім знаходзіцца каардынацыйныя органы кіраўнікоў урадаў і дзяржаў Садружнасці. І больш нічога.

Цэнтр Еўрапейскага супольніцтва — у Бруселі, Савета Еўропы — у Страсбургу, іншыя органы еўрапейскіх арганізацый — у Парыжы. Не трэба ствараць новага ідала, другую Маскву — цэнтр новай імперыі.

(Заканчэнне на 3-й стар.)

У Алма-Аце добрае надвор'е...

З Алма-Аты вярнуўся ўрадавы дэлегат, які знаходзіўся там на чале са Старшыняй Савета Міністраў Беларусі В. КЕБІЧАМ.

Як паведамлялася ўжо, у сталіцы Казахстана падпісаны шэраг двухбаковых пагадненняў у галіне гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва, срод іх найбольш важныя — аб пастаўках у Беларусь збожжа, а таксама аб устанавленні паміж Беларуссю і Казахстанам дыпламатычных адносін.

Змяшчаем справядліва аб гэтым візіце.

У Алма-Аце па-летнім надышчавы сонечны і цёплы. І злева. Тут, у адноўленне ад Беларусі, ішла добрая дэлегцыя, якія ў спалучэнні з паўднёвым сонцам зрабілі сваю справу. У Алма-Аце беларускую дэлегацыю сустракаў з падносамі вялікіх чарнічых абылках, якім здавалася, месца толькі на выстаўцы дасягненняў. Аказалася ж — самыя звычайныя яблыкі, пад чыжарам якіх на замётку нашым камерсантам) гнуццы мясцовыя сады.

У Алма-Аце на надвор'е — асабліва спадзяванні: на неабсяжных палях рэспублікі вырашаныя добры ўраджай. Хлеб, па прыгнозах, павінен быць сабраны па дзве тоны на кожнага жыхара. Калі мець на

ўвазе, што па сусветных мерках для ўзруйнага сустрачы з нас дастаткова адной тоны, яго ў рэспубліцы нахапства больш чым трэба. (Дарэчы, красамоўны лічба: збожжа ўбіраюць за дзень каля мільёна тон). Але, вядома, каб ніколі не быць лішнім. Проста ён становіцца для рэспублікі стратэгічным таварам. Цяпер жа, пасля адпаведных дамоўленасцей, з'явіўся і наш інтарэс у паспяховай уборцы цалінага хлеба. Афіцыйныя асобы беларускай дэлегацыі называюць падпісаныя пагадненні, у тым ліку — хлебнае, паспяховымі. За казахскім хлебам выстраіліся многія партнёры па Бюро Саюзу, а ў першую чаргу Расія і Узбекістан (аказваецца,

вось якая «шчасная» наша неабсяжная эканамічная прастора). Пры гэтым першая і ў нас неафіцыйных звестках, гэта-па плаціна, больш чым на 20 тысяч рублёў за тону. Дзе, а калі знайсці сваю выгаду Казахстану? Пры гэтым варта ўлічваць, што ў руках у Расіі нафта, прыродны газ і іншыя важныя аргументы ў спрэчцы, які можа стаць і апошнім... Дрэна быць без хлеба, але і з хлебам, аказваецца, таксама нягледзячы на ўсё, абысць за яго, здаецца, своечасова, напераджалі ход зрабілі наша рэспубліка, беларускі ўрад, калі ўжо адразу, без доўгіх ваганняў, высладалі на палях Казахстана значны «матэрыялавы дэсант» — аказалі дапамогу ва ўборцы тэхнічнай і людзьмі (між іншым, паводле сведчанняў казахстанскага боку, заахвачаныя неаблігі заробкі — да 30 тысяч рублёў.

(Заканчэнне на 3-й стар.)

Прэс-канферэнцыя ў Беларускім экзархаце

16 верасня ў Беларускім экзархаце адбылася прэс-канферэнцыя, прысвечаная 1000-годдзю Палацкай епархіі і Праваслаўнай царквы на Беларусі. Сакратар юбілейнай камісіі Беларускай праваслаўнай царквы, рэферент Мінскага епархіяльнага ўпраўлення Генадзе Мікалаевіч Шэйкін азнаміў прысутных з ходам падрыхтоўкі да ўрачыстасцей, якія павінны пачацца 24 верасня ў Мінску. Ён паведаміў таксама, што чакаецца ўдзел ва ўрачыстасцях шматлікіх замежных гасцей, настаяцеляў праваслаўных усходніх царквей. Актывісткі, іерусалімаўскай, балгарскай, амерыканскай.

На прэс-канферэнцыі прысутнічалі таксама вядомыя вучоныя-гісторыкі, міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь А. І. Бутэвіч, прад-

стаўнікі іншых дзяржаўных структур. 1000-гадовы юбілей Палацкай епархіі, які ўрачыста адзначаецца сёння, выклікае вялікую цікавасць сусветнай грамадскасці. Падзея даўляе ініцыяцыю — заснаванне першай на нашай зямлі епіскапскай кафедры — супала па часе з фарміраваннем асноў старажытнабеларускай дзяржаўнасці і культуры.

Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Патрыярх Экзарх усе Беларусі Філарэт адказаў на шматлікія пытанні прысутных.

Т. АНТОНАВА.

ЗЛАЧЫНСТВА
У ЖОДЗІНА

Як паведамілі з Мінскага епархіяльнага ўпраўлення, учора ноччу быў учынены разбойны напад на кватэру

святара царквы Святога Архангела Міхаіла ў горадзе Жодзіна аяца Алексія Шымкевіча, які прымаў у сваёй кватэры прэс-канферэнцыю, і які цпер знаходзіўся ў рэанімацыйным пакоі ў бліжэйшым нумары паведаміць вам пра акаліччаны гэтага злачынства.

Т. МІКІЦІНА.

Фота В. ПЯСЕЦКАГА.

ВАША ЗДОРОВЬЕ

3 лёгкай парай!

Уявіце сабе, што, сустрапаючыся з вамі на вуліцы, знаёмы замест звычайнага «Як здароўе?» спытае: «Як панесце?» Наўрад ці вам захачаецца б пранягнута размову. А ў старажытных Рыме такое пытанне нікога б не здзіўляла.

Старажытныя рымляне ўмелі даглядаць сваё цела і надавалі ласі і масажу вялікае значэнне.

З таго часу інтарэс да ласі то ўзмацняўся, то зніжаўся. Народы пераймалі густую традыцыю адзін у аднаго, не дачуючы ёй энцішчэ. Што ж адбываецца з нашымі арганізмам пад уздзеяннем галоўнага раздражняльнага — гарачай пары? Уважліва ўзгляньце на парылкі, мы атрымліваем тэмпературны ўдар, на які арганізм рагуге пераамерыкаваннем крыжы: пашыраюцца капіляры — кроў накіроўваецца ў цэнтра да скуры і да мышцаў. Аднак гарачыня ў парылкі не спадае, арганізм атрымлівае усё новыя порцыі цяпла. Тэмпература

цела павышаецца, арганізм даводзіцца ратавацца ад перагравання ў асноўным за кошт патавыдзялення: пашыраюцца з павярхняй цела, пот збірае з сабой лішні цяпла.

Арганізм спраўляецца з пераграваннем у парылкі прыкладна гэтак жа, як з нагрэўкамі пры выкаванні фізічнай работы ці гімнастычных практыкаванняў. Лазневы жар, не патрабуючы ад чалавека ніякіх мышачных затрат, прымушае ўважліва працаваць усе важнейшыя сістэмы арганізма.

Значыцца, для арганізма

СМАЧНА ЕСЦІ!

Белая яда з БУРАЦКАЯ КУХНІ

Дамашні сыр, свежае малако наліваюцца ў драўляную або эмаліраваную пасудзіну і ставяць у халадзільнае месца. Праз двое-тры сутак малако скісвае, а на павярхні адбываецца густая смятана. Яе здымаюць і з сыра-кавышны гатуюць дамашні сыр.

Робяць яго так. Сыракавыш гатуецца на маленькім агні 5 хвілін, затым тварожную масу прыздаўляюць, раскладваюць яблышкамі, прасуюць з дапамогай драўляных дошчак і выстаўляюць для сушкі. З 10 літраў малака атрымліваюцца каля 2 кілаграмаў смятаны і 3—4 кілаграмаў натуральнага сыру. Свежую смятану можна лёгка прайкі-

праводзіць у арганізм карысным рэчывам, вымалючы шкіднікі. А пастаўкаўшы на карысць нашага арганізма, сама набывае эластычнасць, пругкасць, здаровы колер. Пад уздзеяннем жару ў парылкі яна вызваляецца ад старых клетак, становіцца глыбей. Лазневы працэдура асабліва карысная пры доглядзе скуры пасля рэзкага змянення асяроддзя. Пад уплывам гарачага паветра, пашыраюцца вены, поры пашыраюцца, потныя залозы пачынаюць вылучаць вадзяністую рэчыву, якая дапамагае эфектыўна гімнастыка скуры і сасудаў.

сонцы, расклаўшы тонкім слоем на бярозе.

Ураў. Свежае малако гатуецца (на першым часе паставіць адбываецца лажыкай на пасудзіну да з'яўлення пенных пазуры) у чыгуныным катле на трохіх лямі паці на пліце на слабым агні на працягу 20—30 хвілін, пакуль не з'явіцца пенка. Затым малако ставяць у халадзільнае месца на 12 гадзін. На павярхні малака праз некаторы час утворыцца слой пенкі таварышчай 1,5—2 см. Пенку асыржыць здымаюць бяззавымі лопаткамі і ў цёплым часе года сушаць, зімой замарожваюць.

Саламат. Адным з самых смачных дэлікатэсаў з'яўляецца саламат. Гэта пацёртая ў высокакалярыяльнай страўні гатуецца ў чыгунынай або гарачаўважальнай пасудзіне. Смятану гатуюць на слабым агні, пашыраючы драўлянай лажыкай. Затым пачынаюць павольна падсыпаць мукі, паступова павялічваючы інтэнсіўнасць памешвання, каб не атрымалася камкаў. Нясмынае памешванне прыводзіць да выдзялення масла. Чым больш яго выступіць, тым лепш. Для гэтага падліваць кроху малака ці вады.

ШЫЦЦЕ САМІ

Для ўсёй сям'і

Звычайна рукавіцы вешаюць: нехта на пліч спінах, нехта на даўжыню кіручым. Але можна рукавіцы і пашыць, і будучы ім не горшыя за звычайныя, а ў некаторых выпадках і лепшыя. Напрыклад, з тканіны тыпу «балоні» — не прамаюцца, а ў футравага — руна іх у пецыі. Ды і варыянт упрыгавання ў іх больш: прапашка, абрабленне тасмай, вышыўка, аплікацыя, акантаўка — словам, усё, што ўжываецца ў аздабленні пашытых рэчэй.

Прапануем вам выкарыстаць рукавіцы, якія можна пашыць для кожнага члена сям'і. Размеры аякай рукавіцы:

А-9 см;	Б-28 см;
В-9 см;	Г-14 см;
Д-12 см;	Е-3,5 см;
Ж-5 см;	З-8 см;
Сярэднія размеры: А-7,5 см;	Б-22,5 см;
В-7 см;	Г-12,5 см;
Д-10 см;	Е-4 см;
Ж-4,5 см;	З-3 см;
Рукавіцы для сына і дачкі: А-6 см;	Б-17 см;
В-4,5 см;	Г-8 см;
Д-7 см;	Е-2,5 см;
Ж-3 см;	З-4 см;

Размеры дадзены без прыпуску на шы. Першы памер пачаць раскрываць тканіну, прыкладзіце руку да чарцяжа. Ці дастаткова для вас даўжыня, шырыня? Калі не, дадзіце на контуру рукі, а потым зрабіце прыпуск 1,5—2 см на свабоду і 0,5—1 см — на шы. Прыпуск на шы трэба рабіць і там, каму выкарыста паддхадзіць.

Шво можна схаваць унутр, а можна і пакінуць звонку, схаваўшы край пад акантаўку дэкаратыўнай тасмай ці абвязаўшы край кручком (адзін рад — слупком без накіду, у другі — «рачыным крокам» ці паўслупком). Каліне, пры выбары шва трэба ўлічваць фактуру тканіны, яе якасць і эластычнасць.

У рукавіцы на цёплых падкладках падкладку можна сшыць адначасова з асноўнай тканінай, а можна і пасадку. У другім выпадку і асноўную тканіну, і падкладку прастрочыць з левага боку, але верхнюю частку вяртаючы лепшым бокам, а ўшпалыяны

ўстаўляючы ўнутр не выва-рочваючы.

Для запісак рукавіцы з тканіны прыбавіце, каб рука свабодна праходзіла, а потым да іх прышыючы вязаную манжэту. Яе можна звязаць спецыяльна для гэтых рукавіц, а можна выкарыстаць і ад старых, зношаных. Дарэчы, для гэтага прыдадзіць і рэзінка ад старых шкарпэтак. Вязаную манжэту можна змяніць адастрохай у два рады на акружнасці запястка. У гэтую адастроху трэба будзе толькі прасунуць рэзінку — і рукавіцы гатовыя.

БЕЛАРУШЧЫНА

Год назад, 19 верасня 1991 года адбылася падзея — аднолькава і нечакана, і доўгачакана. Вярхоўны Савет рэспублікі зацвердзіў нашы дзяржаўныя сімвалы — бела-чырвона-белы сцяг і герб «Пагоня». Сёння яны пачынаюць прывычыць вочу, з імі нас пазнае і адкрывае свет.

Праўда, як паказаў час, зусім рэдка хто з нас можа дасведчана і з гонарам дасягнуць таго, каб сваёй замежнаму сябру, хоць гасцю дэталёва сэнс нацыянальных сымвалаў. А дэталёвае пазнаўства дыскусій вакол іх у памяці засталася сапраўды толькі «пеня».

Таму сёння, спыраючыся на сымвалічную нагоду маленькага юбілею, мы паспрабуем сістэматызаваць асноўныя звесткі і даць чытачам своеасаблівы «кандыдацкі мінімум» па гербу. У гэтым нам дапаможа адзін з распрацоўшчыкаў эталона сучаснай «Пагоні» — член саюза мастакоў і журналістаў, сябра Саюму БНФ Уладзімір КРУКОЎСКІ. Уладзімір Іафімавіч, дарэчы, як мастацкі рэдактар робіць цікавы для сяброў беларушчыны часопіс «Спадчына». Усе ілюстрацыі прадстаўлены нашым суб'ектам.

ТАКІМ ЧЫНАМ: ГЕРБ «ПАГОНЯ» У ДЭТАЛЯХ, КОЛЕРАХ, АСАЦЫЯЦЫЯХ І ПАРАТНІННЯХ.

ВЫЯВА ПЕРШАЯ:

КОНЬ

Часам пытаюцца: чаму ён такі цяжкі, мала рухомы? Чаму яго пастава здаецца больш вялай, чым імклівай?

Давайце звернемся да еўрапейскай геральдыкі. Мядзведзь, леў, арёл і іншыя звыяры, жывёлы, птушкі з'яўляюцца тут традыцыйнымі выявамі. І заўсёды яны адлюстраваны ў простых позах: ніякай летучнасці, парываў... Яны сваёй спакойнай статуічнасцю ўвасабляюць грунтоўнасць, непахіснасць дзяржавы.

Потым паспрабуем ўявіць рэальнага баявога каня часоў Вялікага княства. Ён жа быў сапраўды цяжкаважым: цягнуў узброенага, са шчытом, вершніка, а я рэдка і сам быў закаваны ў даспехі: меў ахоўныя металічныя наморднік, нагруднік. Столькі жалеза — будзь здароў! Ён не мог быць легканогім кавалерскім скакуном з чапаваскай коніцы. Гэта ўжо зусім іншая эпоха ў гісторыі бою, эпоха не дэдаў, але палкаў зброі...

Таму з дэсцаткай і сонечнай зарывантай гэтай асноўнай фігуры «Пагоні» эталона выбралі той, дзе найбольш удала ўвасоблены антычная прапарцыянальнасць, гатычная стрыманасць і лаканічнасць.

ВЫЯВА ДРУГАЯ:

ВЕРШНІК.

ЯГО АМУНІЦЫЯ

Хоць сучасны герб і ствараўся на падставе гістарычных графічных варыянтаў, у пэўным сэнсе гэта ўсё ж новатвор. Яго рабілі мастакі канца XX стагоддзя, са сваім мысленнем, са сваёй школай. Але прыведзеныя тут ілюстрацыі пацвярджаюць: усе гістарычныя атрыбуты ўзяты не з фантазіі. Вось шалом з археалагічных раскопак — дакладна такая ж форма і ў нашага воя.

У прэсе была іранічная нататка пра быццам бы занадта доўгую шпору на яго ботах. І сапраўды, на прапарцыянальна аформіліся большай за ступню. Аднак фрагмент таёй шпору (без «зюрчак» ці «кляночка»), знойдзены археолагамі на тэрыторыі Беларусі, па даўжыні не больш не менш як 40 сантыметраў!

Патрадыцыйна на шпору і сярэднявечнага конніка: такія ж доўгія, эфектыўныя. І пры тым улічыце, што мастак — яго сучаснік.

ДЭТАЛЬ ТРЭЦЯ:

КРЫЖ НА ШЧЫЦЕ

Такі шаспінкавы крыж з розналіччымі перакладзінамі называюць часам

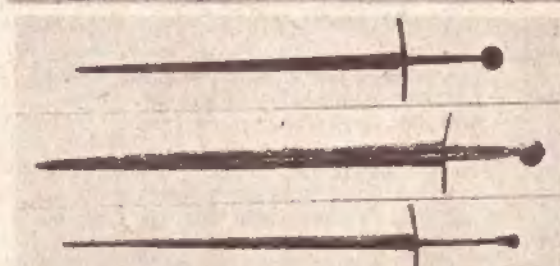
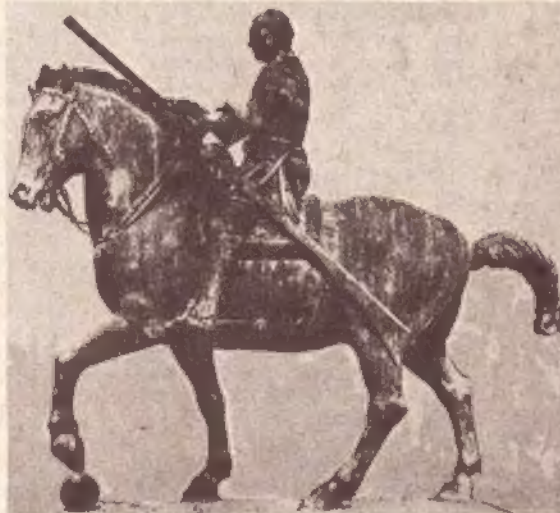

„Муж збройны“

СИМВАЛЫ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

на белым кані,

у чырвоным полі...“

крыжам Ягайлы ці латынскім. Менавіта ў такой форме ён адлюстраваны на вядомых, найлепш захаваных выявах «Пагоні» XV—XVI стагоддзяў, і ў прыватнасці на грабюцы Ягайлы ў Кракаве. Не менш істотна тое, што такі крыж мае даўня і кананічнае значэнне: Рагвалодаў каменем з-пад Воршы і каменны абразок з Магілёўшчыны з такім жа адлюстраваннем, а таксама слаўны крыж Лазара Богуша. Апошні выклікае магчымасць асацыяцыі з вобразам Ефрасіні Полацкай, святой заступніцы Беларусі.

ны сімвал выкаваны на гербе «Золата». Але пра гэта больш падрабязна ў нататцы.

ПРА КОЛЕРЫ

Па «Звяздзе», па «Народнай гавесці», чытачы прывыклі да «Пагоні» ў графічным, чорна-белым варыянце. Але, на маю думку, шыры трэба выкарыстоўваць традыцыйны каляровы варыянт, які дае ўяўленне пра сапраўдную гістарычную «Пагоню»: «Муж збройны» на кні белым, у полі чырвоным... У такім варыянце герб будзе адлюстраваны на новым пашпарте грамадзян Рэспублікі Беларусь. Яшчэ адна дэталю. У колерава бачна, што крыж на шчыце не белы, а жоўты, за чым стаяць немалаважны геральдычны сэнс.

Белы і жоўты колеры сімвалізуюць у геральдыцы металы — срэбра і золата. Усе астатнія колеры — сіні, зялёны, чырвоны, чорны — гэта эмалі. Правіла геральдычнай прадпісвае не размяшчаць метал на метале. Гэта заўважэнне толькі ў выключных выпадках, калі трэба падкрэсліць асаблівае значэнне, увікальнасць сімвала, што мы і зрабілі з крыжам на шчыце.

А вось спалучэнне колераў герба і сцяга з пункту погляду геральдыкі ў нас проста ідэальнае. І там і тут — чырвоны і белы. Машу заўважыць, што чырвоны колер, пад якім у народзе могуць разу-

мень дзесяткі адценняў: і алы, і буратковы, і малінавы і г. д. — у эталоне падаецца як пурпурна-чырвоны. Гэта найбольш улічваецца і высакроднае адценне чырвонага. Менавіта пурпурна-чырвоны быў калісьці адзінакай рымскай арыстакратыі — і акрамя яе ніхто не меў права выкарыстоўваць такі колер у сваім адзенні.

Пры сённяшнім дэфіцыце тканін і неразвартлівасці адпаведных службаў мы ўсё ж нярэдка бачым дзяржаўныя сцягі, паштыты з падручнага матэрыялу. Але піннерскія гальштукі для гэтага не падыходзяць! Увогуле: палатнішча сцяга павінны быць не шыўным, а сучасна-тканым. На жаль, на нашых фабрыках такая тканіна масава пакуль не выпускаецца.

ПРА «ЭТАЛОНЫ» ГЕРБА

Мы ўжо агадалі пра выкарыстанне дзяржаўнага герба ў графічным і каляровым варыянтах. Кожны з іх мае зацверджаны Вярхоўным Саветам эталон

ТАМУ СПЕЦЫАЛЬНА РАСКАЖАМ ПРА Тое, ЧЫМ АДРОЗНІВАЕЦЦА БЕЛАРУСКІ ГЕРБ АД ЛІТОВСКАГА

У час іх распрацоўкі было шмат апасенняў, што суседнія дзяржавы будуць мець адвольнасць ці падобныя гербы. А як жа яны могуць быць падобнымі, калі нашы дзяржавы з адной каласы? Тае ўжо нярэдка адражалося — калі вядомы, кніжны мей і сваім гербе аднолькавы графічны малюнак, але розніца колерам расфарбоўкі. А змена колераў ці хоць бы адной дэталі, па законах геральдыкі, стварае новы герб.

У нашых жа гербаў такіх адметных адрозненняў больш чым дастаткова. Вось асноўныя.

1. Літоўцы называлі свой герб «Віліс», а не «Пагоня».

2. Сам герб размешчаны на шчыце т. зв. еўрапейскай, закруленай знізу формы. Наш — на т. зв. варажскім, заостраным знізу.

3. Крыж на шчыце конніка ў літоўцаў роўнакацёвым, у беларусаў, як падкрэслівалася, няроўнакацёвым.

4. Рошнік і форма меча. У літоўцаў гэта т. зв. рымскі, з чоткай гранню пастрэзінне меч. Канструкцыя нашага меча адрозніваецца іншай формай ручкі, лязва.

5. З-пад сядла вершніка на «Пагоні» з'явіўся трохканцовы гунык, ці папояна. На літоўцы гербе яе зусім няма.

6. Шалом літоўскага вершніка мае забрала.

7. На літоўскім гербе прысутнічае сіні (блакітны) колер шчыта, сядла, зброі.

ЦІ ВЫПАДКОВА «ПАГОНЯ» ВЯРНУЛАСЯ ДА НАСІ

Я тут магу згадаць эпізод, калі мы ў 1980-м годзе «канспірацыйна» адзначалі тысячагоддзе Беларусі (пад 980-м годам, як вядома, у летапісе ўпершыню згаданы слаўныя князі Рагвалод і Тур). Ідэя адзначыць юбілей узнікла ў мастакоўскім асяроддзі. Я тады зрабіў плакат «У бітвах за волю, у бітвах за долю», Валодзя Васюк — памятнай медалі, а Яўген Кулік і Мікола Купала — па шаломы з «Пагоняй». Саматужным спосабам надрукавалі іх і разаслалі свядомым інтэлігентам з віншаваннямі (і з усімі мерамі перасцярогі)...

Так, яшчэ дзесяцігоддзе назад матыў «Пагоні» ў ілюстрацыі, яе значок на грудзях успрымаліся як выклік, як форма палітычнай дэракацыі. Але за гэтым стаяла не дэракацыя «фронды» — стаяла высокая гістарычная культура, патрыятызм. Гэта быў знак: жыве Беларусь, жыве ідэя беларускасці, якую выпактавалі Янка Купала, Уладзімір Караткевіч, Ларыса Геніюш, Мікола Уласіўскі, Леан Барэзна, Мікола Ермаловіч, сотні і сотні нашых суграмадзян, суродзічаў. Хачу падкрэсліць: гістарычныя спрадзявіласці ў выпадку вартавання «Пагоні» ствердзіліся не сама па сабе і не выпадковым збегам акалічнасцей. «Пагоня» сапраўды зніталася ляс пакаленняў. І не было такога — нават у самым эмігранцкім часе — каб гэты горды сімвал знікнуў у нябыт. Хоць жменька беларусаў дэзэрагала яго. Для мяне асабіста гэта мацнейшае сведчэнне: гісторыя народа цяжка ператвараецца ў попель.

Падрыхтавала Алена ЦІХАНОВІЧ.

ІЛЮСТРАЦЫІ:

1. Пятка паляцкага князя Глеба (Нарымунта). 1330 г.
2. Данатэла. Конная статуя Гатамелаты. Падля, 1447—1453 г.г.
3. Шалом з археалагічных раскопак. Каля 1360—1370 г.г.
4. Мечы XIII—XV стагоддзяў.
5. Крыж на Рагвалодавым камені. 1171 г.
6. «Пагоня» з граўюры XVI стагоддзя.
7. Адна з класічных выяў «Пагоні» знаходзіцца ў Кракаве, на грабюцы караля Ягайлы. XV ст.
8. «Віліс». Сучасны герб Літвы.

ЯКІМ БЫЎ БЕЛАРУСКІ ПАШПАРТ

Газета «Гоман» у кастрычніку 1918 года пісала: «Як нам паказваюць, яшчэ дагэтуль не ўсе беларусы ведаюць, што ёсць беларускі пашпарт». Сапраўды, і цяпер мала каму вядома, што беларускі агульнаграмадзянскі пашпарт ужо існаваў і быў ён выпушчаны ўрадам БНР у 1918 годзе ў Галіцка-Рускай друкарні Язэпа Галеўскага ў Берліне. Гэта быў дакумент з вокладкай ружовага колера, памерам 105×70 мм, аб'ёмам 12 старонак. На вокладцы была змешчана выява «Пагоні» і надпіс «Ад імені Беларускай Народнай Рэспублікі, зроблены на беларускай, французскай і нямецкай мовах. Трэба адзначыць, што назвы ўсіх рэжымістаў падаваліся на гэтых трох мовах. На першай старонцы пашпарта было месца для фатаграфіі і надпіс: «Пашпарт для: ... дзе адзначалася прозвішча і імя ўладальніка пашпарта. Другая і трэцяя старонкі былі прысвечаны апісанню асобы ўладальніка пашпарта. Так, на другой старонцы ўказвалася пададанне, месца і дата нараджэння і месца, дзе ўладальнік пашпарта пастаянна жыве. На трэцяй старонцы змяшчаліся звесткі пра месца службы, урост, колер валасоў і вачэй і асаблівыя прыкметы. На чацвёртай старонцы былі візы для выезду за мяжу. Пятая старонка пашпарта давала звесткі аб тым, калі і дзе быў выдадзены пашпарт. На шостай старонцы ў цэнтры змяшчалася выява «Пагоні». Першыя шэсць старонак мелі ружовы фон, апошнія шэсць былі частымі і мелі выкарыстоўвалася ўладамі пашпарта для адзнак пры паездках за мяжу.

Зразумела, што пашпарт БНР меў свае недахопы, але тое, што ён мог выкарыстоўвацца адначасова і ў якасці заможнага, было крокам наперад у параўнанні з існуючым да гэтага часу пашпартам грамадзяніна неіснуючага ўжо СССР.

Вялікім МАЗЕЦ, аспірант Інстытута гісторыі АН Беларусі.

«БЕЛАРУСКАЯ ХАТА» У РЫЗЕ

Карціны-«падарожніцы» вядомыя прафесіяналы мастака Вячаслава Целеша, які пачаў ва ў 31ША, Канадзе. Шэсцьмі Дзень, вярнуўшыся на радзіму — у пасёлак Краснасельскі Ваўкавыскага раёна.

Некалькі дзён тут правяла выстаўка твораў вядомага майстра жывапісу і графікі. На ёй былі прадстаўлены партрэты незаслужана забытых дзеячаў беларускай культуры і мастацтва, карціны «Першыя крокі ў свет», «Мая імя» Давіда-Даўтава, «Бэза», «Старадаўні малавы кар'ер» і іншыя.

Паехаўшы ў 60-я гады яшчэ юнаком з пасёлка ў Рыгу, Вячаслаў Целеш пасля заканчэння Латвійскай акадэміі мастацтваў заснаваў у гэтым горадзе майстэрню, якая атрымала сярэднюю сярэбную «Беларускую хату». Ён гаспадар, акрамя карцін, піша кнігі, арганізаваў Таварыства беларускай культуры «Світанак» і аб'яднанне мастакоў — выхадцаў з Беларусі, падтрымлівае цесныя сувязі з творчай інтэлігенцыяй з розных гарадоў нашай рэспублікі. Не так даўно выйшла яго кніжка «Мінск на старадаўніх паштоўках», рыхтуецца да выдання новай — «Гарады Беларусі» на перакрываўных эпох. Частку сваіх карцін Вячаслаў Целеш падарыў паслясловаму Доўгу культуры і Гродзенскаму гісторыка-археалагічнаму музею.

Канстанцін БАЛАТЭВІЧ.

Парады на ўсякі выпадак

Зноўнае кольца ад запальнічкі — гатовая міні-фрза для апрацоўкі маленькіх дэталей. Яе моцна (каб не прарухвалася) зацэпаць пемжм галоўкай балата і гайкай. Болт змацоўваюць у патрон электрычнага дрэпцы — і інструмент гатовы да работы.

Скрый для захоўвання вінтоў, іншых дробных дэталей можна падвесіць да ножкі рабочага стала на зашчас. Калі трэба нешта знайсці ў такой скрынцы, яе паварочваюць на 90 градусаў.

Іголку ці шпінцік, якія заважыліся ў шчыліну паміж дошкамі падлогі, дастаюць пры дапамозе адверткі і магніта. Магніт прыкачваюць да сталовага стрыжня інструмента, вастрыё адверткі ўстаўляюць у шчыліну і яно прымагне прыдметы, якія трэба дастаць.

Добрыя разны для работ па драву можна зрабіць з канцыянальных пёраў. Востры канцём яго заганаюць у металічную трубку і замацоўваюць у ёй утулкай. Для зручнасці на трубку добра наладзіць драўляную пачку. Хвост пёра заточваюць.

Дзіячыны прыбор для электравыпалявання — зручны інструмент, з дапамогай яко-

га можна выразаць фігурныя дэталі з лістовай пластыкі. Аплаўлены краі зачышчаюцца напільнікам.

Правідураў невялікую дрэпку ў каміны трэшыцы, якая ўтварылася ў плацінцы пласцінаў ці іншага падобнага матэрыялу. Гэта спыніць яе далейшае развіццё.

Трэба разрэзаць шкло па мудрагелістай ліній? Намаляваць яе на паперы, пакладзіце над шклом — шкларэз хутка «знайдзе дарогу».

Закручваюць шрубам у тавары фанеры ці клеенага слаістага дрэва — марная трата часу: яны ўсё роўна хутка вываліцца. Правідураў дрэпкі, забіце туды драўляныя затычкі. Цяпер закручваюць у гэтым месцы шрубам будучы моцна трымаюцца ў тэбдзі.

Калі ў драўляных дэталях трэба прасвядраваць ніштва дрэпкі строга пад вуглом 90 градусаў, дапаможа нескладанае прыстасаванне. Гэта кубік з швейдэй драўніны, у якім з вялікай дакладнасцю свідруюць эталонную дрэпку. Цяпер можна хутка і якасна выкачаць усю астатнюю работу.

Не сушыце гумавы абутак каля адкрытага полыня і не трымаеце ў шафе, дзе

ёсць нафталін: гума ад гэтага грубее, а швейдэй яшчэ і губляе колер.

Вось самы прасты спосаб чысціць раскошак і шчотак для валасоў: пакладзіце іх

у цёплую ваду, дадайце туды некалькі кропель нашатырнага спірту і добра памыяйце. Для ачышчэння раскошак ад бруду можна выкарыстаць старую зубную шчотку.

СВАЕ КОЛЫ

Мым машыну

Простая думка, вынесеная ў заглавак, не толькі для людзей. Чысты аўтамабіль даўжэй служыць — істэна, правяраемая вопытнымі аўтаамабілістамі. Больш проста памыць кузаў пасля паездкі па пыльным дарозе, чым потым мыццё з яго перафарбоўкай, тым больш што цяпер яна абмудзена ў добрую калячку.

Здавалася б, што тую складаюча — памыць машыну, але і ў гэтай справе ёсць свае хітрасці. Напрыклад, недапушчальна ачышчаць бруд з кузава абшчэпным аскарабаваннем або саскарабаваннем — можна пашкодзіць фарбу. З дапамогай механічнай мыці таксама лепш не брацца за мыццё: мыльны сродак не зымывае да канца і можа пашкодзіць фарбу.

Пры мыцці лепш не прымяняць моцныя шчолачныя рэчывы, мыльныя парашкі.

Ідэальны сродак — аўташампунь, але калі яго няма, то і купіць яго не так ужо і проста. Таму карыстаемся звычайным мылам, пакуль яно не стала дэфіцытам. Мыльны раствор рыхтуюць з разліку 6—8

ХАТНІЯ НАРЫХТОўКІ

Кампоты

Можна прыгатаваць кампоты з цэлых яблыкаў, з палавінак або нарэзаных кавалачкамі. Цалкам, натуральна, рыхтуюцца плады маленькага памеру. Нарэзаных кавалачкамі яблыкі, каб яны не пачамнілі, спачатку апускаюць у злёгку падсолены або крыху падкислены ваду (на 1 л вады 3 лімоннай кіслаты або палавіна літровыя лыжкі солі). Пасля ўкладвання ў слоікі яблыкі прамываюць халоднай вадой.

Ачышчаныя ад скуры і нарэзаных кавалачкамі яблыкі заліваюць яблычным сокам. Пастэрызаваны, не даводзячы да кіпення (пры тэмпературы 85 градусаў), 2-літровыя слоікі — 15 хвілін, 3-літровыя — 20 і 3-літровыя — 30 хвілін. Цукар можна не дабаўляць.

Яблыкі змываюць сартоў, цэлыя або нарэзаных, укладваюць у слоікі і заліваюць

Варэнне

З антонаўкі. Яблыкі раз-жучу кавалачкамі з скуры, засыпаюць паслойна цукрам і вытрымліваюць 6—8 га-

дзін. Затым ставяць на агонь, дабавіўшы на шклянкі вады на 1 кг яблыкаў. Даводзіць да кіпення, гату-юць не больш 5 хвілін і потым яшчэ настываюць 10—12 гадзін. Пасля гэтага варэнне дазваляюць да гату-нацы. Яны павінны атрымаць прызнанне, духмяным, з цэлымі кавалачкамі яблыкаў у сіропе.

З ранету ці кітайкі. Дробныя яблыкі бяруць цалкам,

Павідла

Спачатку трэба прыгатаваць яблычныя пюрэ. 1 кг яблыкаў ачышчаюць ад скуры, рэжуць, заліваюць 200—300 г вады, ставяць на агонь. І варыць, пастаянна папешваючы. Калі мяса стала мяккай, не здымаюць з агню, прапарваюць праз сідраўляную лыжку. Гатовае пюрэ ставяць на агонь і варыць 10 хвілін з моманту закіпення, пасля чаго дабавляюць на 1 кг пюрэ 500—600 г цукру. Агонь павольна зніжаюць.

Яблычныя цукеркі

На 2,5 кг яблыкаў — 1 кг цукру, 1 л вады. Яблыкі дробна нарэзаць і заліць вадой. Варыць, пакуль уся вадкасць не выпарыцца. Працёрці праз сідра, дабавіць цукар, варыць 20—30 хвілін да атрымання густой масы. Вылажыць гэтую масу на ліст, папярэдне змываны але-

ем. Разраўняць слоём 8—10 мм і добра разгладзіць зверху нажом. Пакінучы на два дні сушыцца. Чаркай або формай нарэзаць яблычныя масу кольцамі і зноў 2—3 дні сушыць, затым пераспаць кольцы цукровым пудрай, зноў сушыць. Завяршаць цукеркі скласці ў каробку, пераспаляючы пергаментнай паперай.

